

AMÎMILÊRUT, ET OVERSET KULTURELEMENT

Af forfatteren *Jens Rosing*

Der står en overvældende naturkraft i udsigten over Sermermiut og isfjeldsbanken i munden af Jakobshavns isfjord. Intet under, at sermermiutboerne i gammel tid var et storfolk, der levede stærkt og impulsivt. Sagnet beretter om bopladsens rigdom på fangst. Udbyttet på én enkelt dag kunne tælles i „mange mennesker“ (mange gange 20 = flere hundrede), og denne overflod betingede en befolkning, der var sig sit eget værd bevidst. Med „så du nogensinde så mange mennesker samlet på ét sted?“ på læben, mødte Sermermiut-folkene Paul Egede, da han den 27. februar 1737 i hundeslæde kørte op til bopladsen „over 20 store Huuse, som en Bondebye.“

Sandelig var livet hårdt dengang. Spædbørn, som mødrene ingen mælk havde til, blev ombragt, syge og gamle mennesker tog sig selv af dage ved at styrte sig ned i en nærliggende klipperevne „nákâlatsivik“, nedstyrtningsstedet, for at komme bopladsfællerne i forkøbet, thi for at slippe for dødsbod dræbte man dem, hvis dage var talte.

Til trods for at sermermiutfolkets fremgangsmåde med at rydde samfundssinker af vejen efter nutidens humanitære begreber forekommer brutale, kan man ikke andet end drage et vemodigt suk, når man nu om dage vandrer hen over den tørvedækte fortid. Her levede engang et stort og kraftigt folk, en smuk elite af en eskimobefolkning, hårdhændet udvalgt efter naturens barskeste lov: kun den stærke skal overleve.

Siden begyndelsen af det forrige århundrede har arkæologer og lægmænd ved Sermermiut haft en rig jagtmark på oldsager, og mange vidnesbyrd om livet er kommet frem. Havet har gennem tiderne ædt meget af brinken i sig, og langs stranden finder man ofte gode sager.

I 1946 gik Johan Storck (provst Mathias Storcks søn) en tur langs brinken ved Sermermiut, hvor han fandt en togrenet tak af renhorn. „Tingesten“ blev forevist gamle Ludvig Siegstad, kaldet Lôrqerssuaq, der straks gav sig til at fortælle om „den stærke ved Sermermiut, der havde en amîmilêrut“:

„I gamle dage boede ved Sermermiut en nakuartaq, en stærk mand, der havde en amîmilêrut. Den stærke havde aldrig under tre koner på samme tid, og når han rigtig skulle indlede en tilnærmelse mod sin yndlingshustru, tog han et stykke renhorn

Når stormænd sad hjemme og hyggede sig, syntes de, at kvinderne var såre smukke. Da satte de sig foran dem, krængede øjenlågene ned og så på dem. Tegnet i Jakobshavn 1946.

frem, der var spaltet ud i to krumme fingre, og med denne amîmilêrut trykkede han de nederste øjenlåg ned og blottede derved øjeæblets nederste del. Det gjorde han for rigtig at kunne se på sin yndlingshustru.

Imidlertid blev den stærke ikke ved sine koner. Han udfordrede skæbnen ved uden forudgående aftaler om konebytning at tage sig mandens ret på andres koner. Længe fandt man sig i det, thi alle var bange for den stærke. Som tiden gik, blev han da mere og mere sikker i sin sag: Ingen turde gøre ham noget. Til sidst var det sådan, at alle kvindemennesker ved Sermermiut bare havde at blotte skødet, når den stærke kom med sin amîmilêrut.

Men så lavede man en sammensværgelse imod ham. Efter en voldsom kamp, hvor mange blev såret eller kvæstet og nogle dræbt, faldt den stærke for en lanse.

Amîmilêrut var et redskab, forbeholdt nakuartaq, den stærke mand ved bopladsen.“

I sommeren 1959, da min far besøgte os i Godthåbsfjorden, forelagde jeg ham Lôrqerssuaqs fortælling om amîmilêrut. Far havde hørt om redskabet, men aldrig set det.

I december 1959 fik jeg et brev fra min far, dateret Egedesminde, 19. nov. 1959. Far havde i løbet af eftersommeren været ude på en tur for „at se på lokaliteterne ved de forlængst nedlagte bopladser i omegnen af Akúnâq“ og skrev:

„I en gammel grav i Qeqertarmiut fandt jeg et stykke renshorn, amîmilêrut, vist nok enestående i sin art. Amîmilêrut har jeg aldrig set før, men jeg har hørt om det. Da redskabet dårligt kan beskrives på dansk, må jeg hellere gå over til grønlandsk.“ (Vi skriver i almindelighed dansk til hinanden).

Efterfølgende er en oversættelse.

„Det fortælles fra gamle dage, at når stormænd sad hjemme og hyggede sig og så deres koner sidde på briksen med korslagte ben bag tranlamperne, syntes de, at kvinderne var såre smukke. Da satte de sig foran dem, krængede øjenlågene ned og så på dem. Det var amîmilêrut (dem, der krænger det nederste øjenlåg ned). Pegefinger og langfinger kunne udmærket bruges; med dem skrævende over næseryggen krængedes så de nederste øjenlåg ned, men de mænd, der virkelig var noget ved, havde til formålet et stykke renhorn. Det var virkelig en sådan amîmilêrut, jeg fandt. I dag kender man ikke mere Amîmilêrneqs dybere betydning; kun få nulevende har hørt om amîmilêrut. Selv P. Dalager (Godhavn) har aldrig hørt derom. Bødkerne har et redskab, de bruger til at skille stave fra hinanden med. Redskabet gik endnu i mine yngre dage under navnet amîmilêrut, som det i form minder meget om.“

De ovennævnte oplysninger er fra Diskobugten. Trods ihærdig udspørgen i Godthåbsfjorden, var der ingen, der kendte noget til amîmilêrut.

At det virkelig har været et kulturelement, er uden for al tvivl. Det beviser den kendsgerning, at så snart bødkerens redskab til at skille tøndestaverne fra hinanden med kom ind i hverdagsbilledet, fik det benævnelsen amîmilêrut. Ved skæbnens ironi hedder bødkerens amîmilêrut på dansk i fagsproget en „sjæleriver“.

Var eskimoens amîmilêrut en „sjæleriver“ udi elskovskunsten? – Meget tyder derpå.

Som drenge i Angmagssalik krængede vi tit øjenlågene ned med pege- og langfinger over for hinanden, enten for at understrege en sjov replik eller for at drille hinanden. Det samme har jeg set på Vestkysten.

Robert Petersen traf i 1957 ved Igloolik legende børn, der krængede øjenlåg for hinanden ledsaget af vrøvleord.

Bag børnenes leg gemmer sig reminiscenser fra de tider, da amîmilêrneq havde en dybere betydning.